

Vienā no jaunā laboratoriju kompleksa kamerām ar tehnoloģiju palīdzību var iegūt nepieciešamo klimatu – mitrumu, siltumu, gaismu, CO² u. c. “Nākotnē klimats mainīsies, taču lēmums, kādu mežu audzēt, jāpieņem jau šobrīd,” ar vienu no institūta darbības virzieniem iepazīstina direktors. Attēlā: Jurģis Jansons pie egļu spraudņiem. “Klimata kamerā notiek egļu spraudņu apsākšana, jo egles neražo sēklas tik, cik mēs gribam, ar šādu metodi var iegūt stādmateriālu arī elitārām eglēm.”

Vispirms mežsaimniecība, pēc tam – medības

Silvas direktors JURĢIS JANSONS par mežiem un medniecību – no diviem skatu torņiem

Teksts: ILZE PĒTERSONE

“Medībām jābūt pakārtotām mežsaimniecībai,” uzskata mežzinātņu doktors Latvijas Valsts mežzinātnes institūta *Silava* direktors Jurģis Jansons. Viņš prognozē, ka prieks par medijamo dzīvnieku bagātību, kāda sakupļojusi daudzviet Latvijā, varētu ātri vien beigties, tiklīdz nāksies maksāt par mežam nodarītajiem zaudējumiem. Par medniekiem Jansons, kurš vada arī mednieku klubu *Studenti*, spriež paskar-

bi – daudzi iedomājoties sevi par pasaules centru, pavāji komunikācijā, taču, ja gribētu, medību saimniecībā spētu tikt galā ar visām grūtībām, nu labi – gandrīz visām.

Zemkopības ministrija bija sacerējusies, ka jūsu vadītā institūta zinātnieki iedos gatavu recepti, kas palīdzēs noteikt, cik dzīvniekiem būt mežos, lai tie nenodarītu lielu postu, un kā panākt optimālu kustoņu skaitu. Kā izrādījās, svarīgākais rādītājs ir radīto postījumu ap-

JURĢIS JANSONS

- Par Latvijas Valsts mežzinātnes institūta *Silava* direktoru strādā kopš 2007. gada, amatā ievēlēts divas reizes.
- Latvijas Lauksaimniecības universitātes Meža fakultāti mežsaimniecības inženiera specialitātē absolvējis 1995. gadā.
- Mežzinātņu doktora grādu ieguvis 2010. gadā par promocijas darbu *Lapu koku mežu dabiskā atjaunošanās un koksnes resursi*.
- Darbojas Latvijas Meža konsultatīvajā padomē, ir Latvijas Zinātnes padomes eksperts, Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmijas īstenais loceklis.
- Mednieks kopš 1992. gada.
- Mednieku kluba *Studenti* valdes loceklis kopš 1998. gada.

mērs, taču to noteikšana prasa daudz darba un naudas. Zināms strupceļš.

Pirms gadiem trijiem Madonas pusē man bija saruna ar ilggadēju mežinieku, kurš teica – aļņu ir kļuvis vairāk, taču kokus mežā arī varam ieaudzēt. Šodien viņš saka – zvēru saradies vēl vairāk un nu ir ziepes ar priedēm. Tuvākajos gados pieņāks brīdis, kad aļņu un staltbriežu blīvums kritiski apdraudēs meža audzēšanu.

Daļa mednieku vēl dzīvo ilūzijās, domā, ka nograuzta desmitgadīga prie-

žu jaunaudze ir zaudējums tie makšķerkāta lieluma koki, kas aiziet bojā, bet patiesībā zaudējums ir desmitā daļa no priežu kailcirtes vērtības. Tās ir divas izpratnes – divu kubikmetru makšķerkātu koksnes vērtība ir daži simti eiro, bet desmitā daļa no kailcirtes – vairāki tūkstoši. Tiklīdz mednieki sāks maksāt tos tūkstošus par katru nograuzto priežu hektāru, tā viņi briežu un aļņu skaitu ātri noliks pie vietas. Jāatceras, ka lauksaimniecība lielā mērā valsti tiek subsidēta, bet mežsaimniecība – ne, izņemot dažus gadījumus.

Medību saimniecība ir vēcu izprieca, un tai jābūt pakārtotai mežsaimniecībai – nozarei, kas faktiski uztur valsti.

Mežu bagātību apdraud ne tikai četrkājainie radījumi, joprojām nerimst runas, ka tā ievērojami sarūk arī valsts akciju sabiedrības *Latvijas valsts meži* (LVM) aktīvās saimniekošanas dēļ. Jūs esat to vidū, kas publiskajā telpā metās viņus aizstāvēt, taču tikāt *atmaskots*, ka gan institūts, gan pats esat atkarīgs no viņu finansējuma.

Man ir tāda īpatnība, ka publiskus *atmaskojumus* necenšos lasīt, jo neesmu politiķis. Tas patiesībā ir liels gods un Latvijā reta parādība, ka zinātne sadarbojas ar savu nozari. Bez naudas zināšanas nerodas, un bez zināšanām nerodas nauda. Meža nozarē strādājam kopā. Mans personīgais uzskats ir tāds, ka Latvijā, cērtot priedi 100 gadus, kad Zviedrijā to dara 60 gadus, tātad 40 gadus agrāk, nevaram runāt par kaut kādu mežu noplicināšanu vai pārmērīgu ciršanas intensitāti. Diskusija sabiedrībā radās

Šādās burciņās tiek audzētas, piemēram, hibrīdapses, kas pašas nevairojas un tiek iegūtas, sakrustojot parasto un Amerikas apsi. “Parastā apse līdz balķim izaug 35 līdz 40 gadus, bet hibrīdapsei vajag 20 gadus. Līdzīgi tiek pavairoti arī bērzu kloni, mēs nodarbojamies ar visām saimnieciski nozīmīgajām koku sugām,” skaidro *Silavas* direktors.

Klimata laboratoriju komplekss, kas darbu sāka 2013. gadā, ir vēl viens direktora un viņa komandas lepnums. Attēlā: Jurģis Jansons ar laboratorijas darbinieci bioloģijas doktori Inetu Samsoni augu fizioloģijas laboratorijā, kur augus no mazām audu daļiņām izaudzē līdz stādam.

tāpēc, ka LVM vairākas mazas cirsmas pa visu lielo mežu masīvu sāka apvienot vienā plānošanas vienībā, kas tiek nocirsta vienā reizē un pēc tam secīgi atjaunota, kopta un labiekārtota. Cilvēkiem likās, ka izcērt ļoti lielu meža platību, kaut gan no apvienošanas ciršana nekļūst lielāka.

Sajūta, ka Latvijas meži tiek pamatīgi izcirsti, bieži vien rodas arī no ceļmalu ainavas – kur vēl tikko zaļoja skais- taudze, tagad tās vietā – izcirtums. Kā pats uztverat pārmaiņas, kad atkal skatām nozudis kāds meža gabals.

Padomāju, kāda ainaviņa būtu, ja mežus necirstu – 96 procentos Latvijas būtu taigas elementi ar egļu un priežu mežiem, reti melnalkšņu un ozolu mežiem. Latvijas pirmās brīvvalsts laikā bija 27 procenti meža, tagad – ap 50, kas, manuprāt, ir optimāls apjoms.

Ar kādu vecuma struktūru?

Tā vistiešākā veidā veidojusies medību ietekmē no padomju laika, kad visā valstī tika uzturēts liels briežu un aļņu blīvums, jo varai patika medīt. Bija uzskats, ka pos-

Medību saimniecība ir vēcu izprieca, un tai jābūt pakārtotai mežsaimniecībai – nozarei, kas faktiski uztur visu valsti.

tījumu dēļ priedes ieaudzēt nevar, tāpēc to vietā mežos stādīja egles, kas zvēriem negaršoja. Ja rēķina gadu desmitus, mums ir ļoti liela bedre 30 līdz 40 gadu vecajās priežu audzēs, savukārt daudz resursu gan birstaudzēs, gan par 100 gadiem vecākajās. Egļu vecuma struktūra ir pretēja priedēm. Tas ir tiešs piemērs dzīvnieku pārmērīgam blīvumam – ja cilvēki saka, labi, ka daudz zvēru, tad tas ir tiktāl, kamēr nesāk postīt mežaudzes. Uzsvēru – mežaudzes, jo mežā atsevišķus kokus kāds nograuzis vienmēr, tas nav nekāds zaudējums. Bet es esmu redzējis tādas mēness ainavas, kur jaunus kokus nevar izaudzēt – ko iestāda, to uzreiz noēd. Taču galvenā cirte turpinās tikpat intensīvi, kā kad tie zvēri tur nebūtu neko nodarījuši. Tā isti nav mežsaimniecība – mežsaimniecība ir, ka nocērtam kokus un to vietā iestādām labākus.

Ko iesakāt mednieku kolektīviem?

Intensīvi medīt. Tas būtu jāsaprot viņiem pašiem.

Medību fauna un medniecība allaž bijusi viens no *Silavas* pētniecības virzieniem. Ko būtisku zinātnieki paveikuši mednieku labā?

Zinātne mazā valstī uztur zināšanas – ka ir fakti un var kādam paprasīt padomu, jo ar emocijām vien nepietiek. Vilku un lūšu medības Latvijā atļautas tikai tāpēc, ka zinātnieki ilglaicīgi ir ievākuši datus un spējuši argumentēt šīs populācijas apsaimniekošanu ar medībām. Ja tā nebūtu, visticamāk, medības varētu notikt tikai postījumu vietās – kur vilki plēš aitas un mājas suņus. ▶▶

►► Zinātnieki izdrija labu darbu, bet medniekiem ar atļauto limitu nav gana, viņi saka – tas ir par mazu, mums vajag medīt vairāk.

Nedomāju, ka Latvijā nomedītu būtiski vairāk vilku, ja limitu noņemtu. Tas pats attiecas arī uz pārējiem limitētajiem dzīvniekiem. Tā ir tāda principa un ieraduma lieta – iepriekš lielo plēsēju limita nebija, un tad to uzlika. Vai bebrus nomedī vairāk, kad noņēma limitu?

Ir vietas, kur mednieki iztīrījuši savas platības no bebrim un tagad spriež, vai nav drusku pārcentušies.

Mūsu klubam līdzīga pieredze. Kādreiz bija liela ķēpa septembrī, kad visa diena aizgāja, lai savāktu naktī nomedīto bebru kalnus, tagad – labi ja viens vai divi gadās.

Runājot par medību saimniecību, mana situācija ir duāla – pats to vērtēju arī kā mednieks, kad gandrīz divdesmit gadus cīnāties ar valsts centieniem mūs regulēt. Jebkurš cilvēks zina pēc sevis – jo viņu mazāk traucē un regulē, jo būs labāki darbības rezultāti. Medību organizācijas prakse pirms Medību likuma grozījumiem bija tuvu ideālai, taču tā tika mainīta.

Esmu pārliecināts, ka Latvijas medību saimniecībā nebija tāda jautājuma, kuru mednieki nevarēja atrisināt paši. Pilnīgi visu varēja atrisināt! Vajadzēja tikai vārda *nevar* vietā lietot *nemāk* vai *negrib*.

Kāpēc tad radās tāds jēlbasts ar lauksaimniekiem, kas arī noveda līdz Medību likuma grozījumiem?

Tāpēc, ka daudzi mednieki piesprauž krāsotu vistas spalvu pie cepurītes un iedomājas sevi par pasaules centru. Absolūti mednieku vaina ir neprasīga komunikācija. Arī mūsu klubā ir bijuši seni konflikti ar dažiem zemes īpašniekiem, taču šobrīd viņi ir mūsu labākie draugi. Cilvēki var saprasties tikai ar sarunu, nevis ar spēku vai kontrolēšanu. Mūsu medību platībās dzīvnieku skaits ir liels, viņi kaut ko noēd, un saimniekam par to lielas dusmas, bet līdz brīdim, kad pie viņa aizbrauc mednieks un noliek pagalmā to puscūku.

Vienīgā problēma, ar ko tomēr paši nevaram tikt galā, ir ārējo robežu jautājums. Medību platību robežas nepārtraukti mainās, tās nav reglamentētas, kas būtu obligāti jādara drošības apsvērumu dēļ, medijot ar tālas darbības šaujamieročiem. Kad nonāksim pie kāda letāla gadījuma, pie šī jautājuma atgriezīsimies.

Kāds ir risinājums?

Valstij jānosaka, ka limitēto dzīvnieku medību atļaujas izsniedz tikai tiem medību tiesību lietotājiem, kuriem ar līgumu ir konkrēti atrunātas iecirkņu ārējās robe-

Studentu kluba mednieki apņēmušies kolektīvajās medībās Talsu paugurainē medīt tikai no paaugstinājuma. Attēlā: medību torņu būvniecības brīdis.

žas. Zaķus un pīles varētu medīt arī bez tā. Vajadzētu kolektīvu veclus salaist kopā, lai nonākt pie konkrētām robežām.

Kad sākām veidot savu iecirkni, pirmais darbs bija ar kaimiņu kolektīviem vienoties par robežu aprakstu. Mēs pat atteicāmies no dažām vēsturiskajām iecirkņa teritorijām, lai tikai iegūtu skaidru robežu. No savas puses vienošanos ievērojam, taču ne visi kaimiņi rīkojas tāpat, un mūsu iecirkņa kartē parādās laukumi cita kolektīva krāsās. Tā čakarējam viens otram dzīvi, apdraudam sevi un citus, tērējam laiku un bendējam attiecības. Ja robežlīgums būtu obligāts priekšnoteikums limitēto dzīvnieku medīšanai, šo jautājumu valstī atrisinātu gada laikā.

Pieminējāt pēdējos Medību likuma grozījumus – kas tiem vainas?

Medību birokrātijas slogs kolektīvā kļuvis vismaz par trešdaļu lielāks, lai gan valstī runā par birokrātijas samazināšanu. Kādreiz pietika ar medību atļauju, tagad ieviests medību marķieris un vēl vajadzīgs arī papīrs, tā saucamais trešais pie-

likums. Lai kāds paskaidro, kāpēc tas bija vajadzīgs! Esmu dzirdējis, ka, velkot dzīvnieku pa krūmiem, marķieris salūst un mednieks kļūst par pārkāpēju. Agrāk šādas problēmas nebija. Un kas ir izdomājis, ka mežacūku sivēni jāšauj no gludstobra ar lodēm, kamēr Eiropas nozīmes aizsargājamais dzīvnieks vilkus drīkst šaut ar pīļu skrotīm? Cik sivēniem šoziem tika atšauti šņukuri un apakšžokļi, neprasīgi šaujot ar lodēm? Šāds dzīvnieks skrien pietiekami ātri, ar suni rokā viņu nevar dabūt, un divu nedēļu laikā viņš nomirst. Neprasīgi šaut var gan alni, gan pili, ar likuma spēku taču nevajag reglamentēt visus šos gadījumus.

Kā jūs nonācāt mednieku sabiedrībā?

Mans stāsts ir netipisks. Tēvs bija mednieks, un viņam, protams, bija vēlēšanās dēlu ņemt līdzī uz medībām, bet es bērnībā to absolūti negribēju. Reiz pierunāja pamēģināt izšaut uz dēli, taču tas beidzās ar lielu troksni un pārbīli. Kādus gadus septiņus pārdzīvoju to brīdi. Kad iestājos Meža fakultātē, otrajā kursā pieteicos par

dzinēju medībās Šķēdē un piedzīvoju vēl vienu sliktu pieredzi – biju uzvilcis nepiemērotus apavus, tāpēc divas dienas pagāja slapjumā un aukstumā. Atpakaļceļā nakti autobusam noplīsa krāsns un vēlāk – arī pats autobuss. Tas bija tik drūmi, ka vienam studentam ar to pietika, lai otrreiz vairs nebrauktu uz medībām. Bet es šajā procesā esmu pavadījis jau daudzus dzīves gadus.

Kas šajā procesā jums vissvarīgākais?

Medībās galvenais ir azarts. Tāpēc saku, ka mednieks ir azartisks cilvēks, nevis lopkopis ar mērķi izaudzēt dzīvnieku līdz kaut kādam standartam un tad nošaut. Pašus kretiniskākos ragus – mazu, baltu astoņnieciņu – ieguvu absolūti labākajā medību situācijā, lai gan visi brīnījās – kāpēc tādu šāvi? Tāpēc, ka būtiskākais bija medības – rīts, gājiens, veiksmē un tas, kā dzīvnieks tika nomedīts. To vērtēju augstāk nekā pašu trofeju. Bet savu pārliecību nevienam neuzspiežu, tāpat ceru, ka citi man neuzspēdīs savējo.

Medību vadītāja pienākumus pildot.

Jurģa Jansona individuālā mednieka veiksmē realizējusies stīrnā un piecās mežacūkās.

Kā tad ar selektīvajām medībām?

Pusi no briežiem noselecionēt nevar, jo neviens nespēj novērtēt briežu govi. Nesmu dzirdējis par bebru un lapsu selektīvajām medībām, laikam šīs trofejas skaitās mazāk svarīgas.

Jūsu kolēģis Jānis Baumanis savos semināros māca medniekiem ievērot selektīvo medību principus, un nesenā trofeju izstādē Jaunmoku pilī staltbriežiem parādīja labus rezultātus.

Zināšanu pārnesē ir svarīga zinātniskā institūta darba daļa, kādēļ ir viennozīmīgi atbalstāma. Taču šobrīd ir nākusi tāda mode, ka mednieks, nomedijis briežu bulli, nevis priecājas, bet taisnojas, savukārt pārējie veči viņu apsveikuma vietā izlamā, ka tas beigtais dzīvnieks esot perspektīvs. Ne visi cilvēki modei seko, turklāt mode arī mainās. Manuprāt, selektīvo medību jēga ir negribēt nomedīt trofeju dzīvnieku par agru.

Šķiet, ka Studentu kolektīvam un viņu vadītājam nenāktu par skādi noklausīties Baumaņa semināru par stalt-

briežu selektīvajām medībām. Runājot par medniekiem un lopkopību, vai tad jūs kolektīvs dzīvniekus nepiebaro?

Protams, ka piebarojam, tā mēs piesaistām dzīvniekus. Talsu pusē dzinējmedības rīkojam reizi mēnesī, tāpēc mums svarīgi, lai tad dzīvnieki būtu mājās. Neapšaubāmi, ka medijums ir veiksmīgu medību sastāvdaļa.

Tā palīdzat dzīvniekiem izdzīvot situācijā, kad bez jūs siena ķipām vai dārzenu kaudzēm tie nebūtu patstāvīgi ziemu izvilkuši. Vai tad tā nav arī lopkopība?

Zināmā mērā – jā.

Kopā ar savu bijušo augstskolas pasniedzēju Andreju Dreimani esat kluba līderi. Kā gādājat par mednieku garu, tradīcijām?

Tradīcijas lielā mērā ir tas, kas satur kopā daždien pilnīgi atšķirīgus cilvēkus. Tradīcija ir veidot un kopt vidi, kurā ir interesanti uzturēties. Kolektīvā esam 35 vīri un viena sieva. Ar ārišķībām neaizraujamies. Viena no tradīcijām ir medību laikā nedzert neko stiprāku par tēju vai kafiju. Noteicām to tāpēc, lai iedzēruši cilvēki medībās negarlaikotu tos, kuri ir skaidrā, un otrādi. Protams, ka pēc katra masta, tāpat pēc medībām ir ierinda un ziņojums par sekmēm. Apmēram 14 gadus reģistrēju katru šāvienu un situāciju. Mūsu kolektīvā mednieki nevazājas pa mastiem pirms to beigām. Gribam panākt, lai kolektīvās medības Talsu pusē notiktu tikai no paaugstinājumiem. Cilvēku drošība mums ir primārā. Viena no stabilām vērtībām divdienu medībās – šurpas jeb mednieku zupas vārīšana no tā, ko nomedī. Arī tas motivē nomedīt vismaz kaut ko.

Cik bieži sanāk doties medībās?

Talsu paugurainē to darām ziemas mēnešos – četras reizes pa divām dienām. Mums tur ir bāze – īrēta māja, kur varam pārnakšņot. Pārējā laikā katru nedēļas nogali rīkojam vienas dienas medības Jelgavas apkārtnē.

Un ko mājiniēki?

Kā to nostāda. Saku sievai, ka viņai vienmēr ir iespēja izvēlēties labāku. Tieši tāpat kā kolēģiem šeit, institūtā, – direktoru.

Nākamgad februārī Silavā notiks direktora vēlēšanas. Vai gribētu turpināt darbu amatā?

Kā profesionālim droši vien, ka vajadzētu, bet kā cilvēkam – negribētos. Man liekas, ka valsts mūs, kas darbā atdodam savus labākos gadus, tur par kontrolējam, ierobežojamiem un dzenājamiem cilvēkiem. Tā ir nepārtraukta cīņa, ko var darīt līdz zināmai robežai. Tāpēc satraucos, kad tāda kļūst vajadzīga arī manā ārpusdarba nodarbē – medībās. ☑